

διδασκαλικά καὶ περιπλήρη ὁ χριστιανικὸς βίος τῆς Ἑλλάδος αὐτῶν ἀνθεα καὶ φύλλα γίνεται ἕρος ὥρη. — Ἄφες οὖν, ὦ ποιητὰ, τὴν σὴν καὶ τὴν τῆς ζωῆς γενεᾶς κενόσπουδον ἐπαυώρησιν· χαμαὶ δὲ προσπεσὼν, ἐν υἱικῷ φιλήματι κατασπάσθητι τὸ στερεὸν ἔδαφος τῆς πατρίδος ἱστορίας! Κτῆσον, παρὰ βιβλία πολλὰ, γνώσεις πολλὰς καὶ πρακτικὰς ἐκ τοῦ παρόντος· ζῆθι δ' ἐν τῇ ζωῇ καὶ ἐν ταῖς μερῖμαις τῶν αἰώνων, ἐὰν θέλῃς νὰ ζήσης ἐν τῷ μέλλοντι! Σύναξον μετ' ἐπιμελείας θρησκευτικῆς ὅσα συμφορῶν μνημόσυνα περισκεπάζει ἡ ζωὴ αὐτὴ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ ναυαγίου τῆς ἀποταμίευσον, ὥς ὁ ἀρχαιολόγος ἀποθησαυρίζει τὰ συντρίμματα τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων. Οὕτω προετοιμασθεῖς, λάβε τὸν κάλαμον! Δὲν θέλεις μὲν ἀγγλίσαι, γαλλίσαι, γερμανίσαι· ἀλλ' ὅμως, ἀναλογίαις, θέματα, σχήματα, βαρὰς αὐτόθεν ἀρυσθεῖς ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, θέλεις εἰς ἀμειβὴν ἀναδειχθῇ οἷος ὁ νεώτερος Ἕλλην ὑφείλει καὶ πρὸς τὸν σύγχρονον πολιτισμὸν, καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικόν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοῦ ν' ἀναδειχθῇ· περιφρονητὴς, δηλαδὴ, τῆς χαμαιζήλου ἀπομιμήσεως, ὑπερόπτης τῆς σοφισματώδους ἑτεροδιδασκαλίας, μόνος δὲ αὐθεντικὸς καὶ πρόσφορος τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ βιολογίας δοκιμαστής, μόνος καὶ πρῶτος τοῦ μητρικοῦ προσώπου ὁμοιωτὴς ἀξιόπιστος. Θρησκεία, Πόησις, Ἱστορία, Φιλοσοφία ἐν τῷ ἐντάλλματι τούτῳ συναπαντῶνται, καὶ ἀλλήλαις ἐπικρατύνονται· ἐν τούτῳ, καὶ μόνον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ συμπλέγδην παραφραινόμεναι, τὴν θεόμορφον καὶ ἀκτινοβόλον ὄψιν ἀποκαλύπτουσι πρὸς τὸν ἐκλεκτόν. Ἐξεικονίζων τῆς πίστεως τὰ θαυματουργήματα καὶ τὴν φιλόανθρωπον ἀποστολήν· ἐκμάσσων τύπους ποιητικῶν πρωτοφανείων, καινοπρεπεῖς, ἰδιωματικούς· ἠθογραφῶν χαρακτῆρας, εἰς λήθην ὑπὸ τῆς ἀμαθείας παραδοθέντας, ἢ παρὰ τῆς δεισιδαιμονίας ἡμικυρωμένους· εἰς τὸ σκοτεινόν τοῦ χρόνου ἀγίαστῆριον διατοξεύων τὸ φῶς τοῦ λόγου, τῆς πείρας, τῆς καθόλου συνειδήσεως, θέλεις μὲν καὶ σὺ διὰ ζωηρᾶς γραφίδος ἐπιλαμπρύνει τὸν περισπούδαστον αὐτὸν δεσμόν, ὅστις ἀναπλέκει τὴν ἀκαρὲς τοῦ λογισμοῦ πρὸς τὴν ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον ἁρμονίαν τῆς λογικῆς πολιτείας, ἀλλὰ μάλιστα πάντων θέλεις μετακινήσει τὸν λίθον, ὅστις εἰσέτι καταθαρύνει καὶ κατακρύπτει τῆς πατρίδος σου τὴν ψυχὴν. Τὸ παρελθόν, ζωογονούμενον καὶ ψυχοτροφούμενον ὑπὸ τῆς οὐσίας τοῦ παρόντος, ἐμπνουν, παλίνψυχον, πνευματοκίνητον ἀναβιώσεται εἰς τὰς σελίδας σου!

ὑποβάλλομεν εὐλαδῶς τὰς εὐχὰς ταύτας πρὸς τὸν Κ. Τυπάλδον, διότι περιτιμῶμεν καὶ τὸν ἄκρατον ἑλληνισμόν, καὶ τὴν πολυμαθεῖαν, καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἀνδρός· διότι ἡμεῖς, οἱ ἐκ τοῦ σύναγος θχυμάσαντες τὴν ἐξοχὴν αὐτοῦ ποιητικὴν εὐφυίαν, ἡμεῖς καὶ διαφερόντως γινώσκομεν οἷον ὑπὸ τὸν φαινόμενον τῆς στιχαυργίας τοῦ χυδαῖσμον κρύπτεται ἀποδοχεῖον εὐγενῶν αἰσθημάτων, ἐλπίδων, ὑψηλῶν ἀποσκοπῶν. Ὁ Κ. Τυπάλδος, καὶ ποιητικῆς τέχνης ἐρπαστής, καὶ θεωρητικῆς φιλολογίας δι-

δάσκαλος, ἔχει δικαίωμα, χυδαῖστί πρὸς τὸν λαὸν ἀπευθυνόμενος, νὰ φωνήσῃ τὸ Κικερρόνιον ἐκείνο· «*Usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi.*»

ΣΠ. ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ.

## ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

## ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΜΝΗΜΑΤΑ.

(Συνέχ. ἴδι συλλ. 135.)

—ooo—

Β'.

*Εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Καρόλου εἰς  
Ακουσγραφον 1804.*

Τοὺς ὀλίγους μῆνας, οἵτινες προηγήθησαν τῆς στέφειός του, ὤρισεν ὁ Ναπολέων εἰς ἐπίσκεψιν, μετὰ τῆς αὐτοκρατορίσεως Ἰωσηρίνης, πᾶσιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Γαλλίας, ἢ μᾶλλον τῆς ἀπείρου χώρας ἣν αἱ κατακτήσεις τῆς μοναρχίας, τῆς δημοκρατίας, καὶ τῆς δικτατορίας εἶχον προσθέσει εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου καὶ τοῦ μεγάλου Λουδοβίκου. Ἡ Γαλλία εἶχε τότε ἐξογκωθῇ μέχρι τῶν φυσικῶν της ὁρίων, καθὼς κεκτημένη ἀπασαν τὴν ἀκτὴν τοῦ Ῥήνου, τὴν Σαβουδίαν, τὴν Γενεύην, τὸ Βέλγιον καὶ τὴν Βραβάντην, πρὸς δὲ καὶ τὰς εὐφόρους πεδιάδας τῆς Νικαίας καὶ τῶν περιχώρων της. Αἱ δὲ Ἀλπεις, τὰ Πυρηναῖα, ὁ Ὀκεανὸς, ἢ ἡ Μεσόγειος δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μετατοπισθῶσιν· ἡ Ναπολεόντειος λοιπὸν Γαλατία ἐξετείνετο τότε εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτῆς περιφέρειαν, ἐκείνην ἣν ἐφαίνετο ὅτι κατέδειξεν ὁ θεὸς δι' ἐνὸς νεύματος εἰπὼν· «*ἰδοὺ ἡ Γαλλία.*»

Ἡ παρουσία τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατορίας εἰς τὰς ἄρτι ἀναγνωρισθείσας Γαλλικὰς χώρας ἀνῆψε πανταχοῦ μέγαν ἐνθουσιασμόν· τὰ χωρία ἤρριζον πρὸς τὰς πόλεις περὶ τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸ ἐνδοξον ζεῦγος, ὅπου δὲ καὶ ἂν ἐστραφὲ τις τοὺς ὀρθόκλιμους ἀπῆντα ἀψίδας, χαρμασύνους πυράς, τελετὰς, συμπόσια, καὶ παντὸς εἶδους διασκεδάσεις. Ὁ Ναπολέων δὲ πρὸς τὸ σκοποῦς δεικνύμενος εἰς τοὺς ὑπηκόους του, πρῶτον, νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς παρουσίας του πᾶν ὅ,τι κλύετο νὰ ἐνθυμίσῃ τὰ σφάλματα τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ δεύτερον νὰ ὁώσῃ σφοδρὰν ὠθῆσιν εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς τέχνας ἢ εἰς τὰς ἐπιστήμας, ἃς δεκαπέντε ἐτῶν ταραχαὶ εἶχον φέρει εἰς ἐντελὴ μαρασμόν. Ὁ διπλοῦς δὲ οὗτος σκοπὸς κατωρθώθη παντοῦ, ὅπου ὁ Ναπολέων ἐπάτησε τὸν αὐτοκρατορικὸν του πόδα, φέροντα ἔτι τοῦ Μαρέγκου τὸν πτερνιστήρα. Τὸ Λούγδουνον ἐρημωθὲν ὑπὸ τῶν τηλεβόλων τοῦ 1803 ἔτους ἤρχισεν ἄεξ ἐρχεσθαι τῶν ἐρειπίων του· ὁ δὲ λιμὴν τῆς Τουλώνης ἐπληρώθη ὑπὸ

πλοίων ἐμπορικῶν, ἡ Ἀλλοι ἀνακοδόμησε τοὺς προμαχῶνάς της, καὶ ὁ Ἅγιος Κεντίνος, ἡ Ἀμιέν-ση, ἡ Ρουδικία, ἡ Ρουενία, καὶ ἡ Καμβράϊκ εἶδον τὴν θαυμασίαν των βιομηχανίαν ἐξελθοῦσαν τοῦ ληθαργικοῦ ὕπνου εἰς ὃν ἐφαίνετο βεθυθισμένη πάν-τοτε, ὥς διὰ μαγείας ἀνέλαβον τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ζωηρότητα των, καὶ τοῦτο διὰ τῶν προσπαθειῶν ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου!

Ἰπὲρ πᾶσαν δ' ἄλλην πόλιν ἀνεδείχθη τὸ Ἀκουί-σγρανον διὰ τὰς θορυβώδεις ἐνδείξεις τῆς χαρᾶς του. Ἡ Αὐτοκράτειρα εἶχε προηγηθῇ τοῦ Ναπο-λέοντος ὀλίγας ἡμέρας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ ὅπως φοι-τήσῃ ἐν αὐτῇ εἰς τὰ λουτρά, καὶ εἶχε παρευρεθῇ εἰς τὴν ἐορτὴν τοῦ μεγάλου Καρόλου, τὴν καταργηθεῖ-σαν μὲν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀλλ' ἐπανορθωθεῖ-σαν ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τὰ ἀρχαῖα ἔθιμα. Ὀλίγας δ' ἡμέρας μετὰ ταῦτα, τὴν 18 Αὐγούστου 1804, ἡ ἀφίξις τοῦ αὐτοκράτορος ἐχαιρετίσθη διὰ ζωηροτάτων ζητωκραυγῶν, ἐπὶ δὲ τῆς διαμονῆς του τῷ ἐδόθησαν θερμότεραι ἐνδείξεις ἀγάπης ἀ-ληθοῦς, εὐγενῶς διαδηλωθείσης. « Μεγαλειό- » τατα, εἶπεν ἐν τῷ λόγῳ του ὁ δῆμαρχος τῆς » πόλεως, εἴμεθα ἤδη Γάλλοι κατὰ τὴν καρδίαν » καὶ κατὰ τὰ ἔθνη· τώρα δὲ ἐγγίναμεν τοιοῦτοι καὶ » κατὰ τὸ ὄνομα καὶ τὴν σημαίαν· ἦτο δυνατόν νὰ » γείνη ἄλλως; Ἐν Ἀκουίσγρανῳ δὲν παρέδωκε » εἰς τὸν Πλάστην ὁ Μέγας Κάρολος τὴν ἡρωϊκὴν » του ψυχὴν; καὶ τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα τοῦ με- » γάλου ἀνδρὸς τὰ κείμενα ἐν μέσῳ ἡμῶν δὲν εἴ- » ναι τὸ μυστικὸν ἐνέχειρον τὸ ὑποσχόμενον μετὰ » παρελευσιν χιλίων ἐτῶν εἰς τὸ Ἀκουίσγρανον τὴν » μετὰ τῆς μεγάλης Γαλλικῆς αὐτοκρατορίας ἑνω- » σίν του, καὶ τὴν μετάδοσίν του ὑπὸ τὰ σκήπτρον » ἐτέρου μεγάλου Καρόλου (α);

Ἀπήντησε δ' εἰς τὴν προσφώνησιν ταύτην ὁ Ναπο-λέον μετὰ τῆς οἰκείας αὐτῷ εὐχερείας καὶ ὀρθῆς κρίσεως.

« Ἡρὸ ἑκατὸν ἐτῶν, εἶπε, δὲν εἴθε πλέον Γάλ- » λοι. Διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν διαδόχων τοῦ μεγά- » λου Καρόλου σὰς ἀφῆρέθη ὁ ὠραίος οὗτος τίτλος, » ἀλλ' ἰδοὺ τὸν ἀνεκτήσατε, καὶ διὰ παντός. » Ἦδη δὲ οἱ βραχίονες τῶν τέκνων σας εἰργάσθη- » σαν ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τῶν γαλλικῶν ὀπλων, » καὶ εἰς τὰς τάξεις μας ἐδείχθητε ἄξιοι τῆς συγ- » γενείας, ἣν διὰ τῶν προγόνων σας ἔσχετε μετὰ » τοῦ μεγάλου ἔθνους. Δημοτικοὶ σύμβουλοι τοῦ Ἀ- » κουίσγρανου, εἶπατε τοῖς συμπολίταις σας ὅτι ἀπὸ » τῆς σήμερον ἡ τύχη των εἶναι συνδεδεμένη πρὸς » τὴν τοῦ κράτους μου, καὶ ὅτι ἀνευρίσκοντες τοὺς » τίτλους καὶ τὰ δικαιώματά σας καταστραφέντα » ἀπὸ ὀκτῶ αἰώνων βαρβαρότητος, εὑρετε πρὸς » τοῦτοις τοὺς Γάλλους, ἄλλους φίλους καὶ ἀδελ- » φούς (β). »

Τὰ θέατρα, τὰ καφενεῖα, οἱ περίπατοι καὶ ὅ-λα τὰ δημόσια μέρη, ἀντήχουν ἐκ τῆς γενικῆς ἀ-γαλλιάσεως.

Ὁ δὲ Ναπολέων ἦτο λίαν συγκεκινημένος διὰ τὰς ἐνδείξεις ταύτας, καὶ ἤξευρε, καθὼς καὶ ἡ Ἰωσήφι-να, νὰ ἀπαντᾷ εἰς αὐτάς μὲ τρόπον αὐξοῦντα τὸν ἐν-θουσιασμόν.

Μίαν δὲ πρωΐαν ὁ Ναπολέων καὶ ὁ αὐλάρχης του πορευθέντες νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν λαμπρὰν μη-τρόπολιν τῆς πόλεως, μνημεῖον γοτθικὸν μεγίστης ἀξίας, ἐστάθησαν ἐμπροσθεν πλαγίου τινος παρεκ-κλησίου, ἐλκύσαντος τὴν προσοχὴν των, διότι ζοφε-ρόν τι καὶ μυστηριώδες φῶς ἐπέλαμπεν εἰς αὐτό. Ἡρώτησε δὲ τὸν πρεσβύτερον τὸν χρησιμεύοντα αὐτῷ ὡς ὁδηγόν, τί ἦτο τὸ παρεκκλήσιον ἐκεῖνο;

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, εἶναι τὸ νεκρικὸν παρεκκλήσιον ὅπου ἀναπαύεται ὁ ἐνδοξὸς σας προκατόχος ὁ μέγας Κάρολος (α).

— Ἐδῶ κεῖται τὸ σῶμα τοῦ μεγάλου Καρόλου; εἶπεν ὁ Ναπολέων κλίνων σκεπτικῶς τὴν κεφαλὴν. Εἰσθε βέβαιος;

— Βεβαιώτατος, Μεγαλειότατε.

— Ἄν ἔχη αὐτῷ, θέλω νὰ ἰδῶ τὸν τάφον του.

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, ἡ κατάβασις τοῦ ὑπογείου εἶναι τραχεῖα καὶ δύσκο-λος, καὶ ἀπὸ τοῦ πέμπτου Καρόλου οὐδεὶς ἔθεσεν εἰς αὐτὴν τοὺς πόδας του.

— Ὡὰ θέσω ἐγὼ τοὺς ἐμούς, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων. Εἴτα στραφεῖς πρὸς τὸν Δυρὸκ τῷ εἶπε τινὰς λέξεις εἰς τὸ ὡτίον· ὁ δὲ αὐλάρχης ἐξῆλθε, καὶ ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον ὁδηγῶν δωδεκάδα ὑπα-ξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ.

— Σηκώσατε τὴν πλάκα ταύτην, εἶπεν ὁ αὐτο-κράτωρ, καὶ ἀνάψατε δάδας . . . . Στρατιῶται! προσέθηκε μετὰ σιωπὴν ἀποκαλυπτόμενος, μέλλετε νὰ εἰσχωρήσητε εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ μεγάλου Καρόλου.

Οἱ ὑπαξιωματικοὶ ἀφῆρσαν τότε τὰ καλύμματά των, καὶ ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Δυρὸκ, κατῴρθω-σαν τέλος νὰ ἀνασηκώσωσι τὸν ὑπερμεγέθη λίθον, τὸν κλείοντα τὸ στόμιον τοῦ ὑπογείου. Εἴτα δύο ἐξ αὐτῶν λαβόντες δάδας κατέβησαν πρῶτοι· ἡ-κολούθησαν δὲ ὁ Ναπολέων, ὁ αὐλάρχης καὶ ὁ Δυρὸκ.

Αἱ βαθμίδες αἱ φέρουσιν εἰς τὸ βάθος τοῦ ὑπο-γείου, διάβρωτοι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἦσαν πάντῃ σεσα-θρωμένοι, καὶ καθ' ἑκάστον βῆμα ἐκινδύνευέ τις νὰ ὀλισθήσῃ ἢ νὰ πέσῃ ἐπὶ λίθων ὑπερμεγέθων κατα-πεσόντων ἐκ τῆς ὀροφῆς καὶ φρασσόντων τὴν ὁδόν. Ὁ Ναπολέων κατῆλθεν ἀσκεπής· ὁ δὲ πρεσβύτερος, ἕνεκα ἐμφύτου σεβασμοῦ, εἶχε καταβιδάσει τὴν

(α) Ὁ Μέγας Κάρολος ἀπέθανεν ἐν Ἀκουίσγρανῳ τῷ 814 καὶ ἐν αὐτῷ ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἡ αὐτοκρατορία τῆς Δύσεως. Δὲν παρατηρήθη νομίμως εἰσὶν ὅτι ὁ Ναπολέων ἀπέθανε πολιτι-κῶς μετὰ χίλια ἀκριβῶς ἔτη, ἦτοι τὸ 1815, καὶ ὅτι ὁμοίως ἤρχισε καὶ ἔληξεν ἐν αὐτῷ ἡ δυτικὴ αὐτοκρατορία ἣν κατὰ μέλησιν τοῦ μεγάλου Καρόλου ἠθέλησε νὰ ἰδρύσῃ.

(α) Προσφώνησις τοῦ Effortis Προέδρου τῶν Ἑσπετῶν τοῦ Ἀκουίσγρανου.

(β) Μηνιαίον τῆς 26 Καρπίου ἔτους 12 τῆς Δημοκρ. (13 Σε-πτεμ. 1809).

καλύπτραν τοῦ ῥάσου του. Ματὰ πολλοὺς δὲ κόπους ἐφθασαν τέλος, τὴν τελευταίαν καταβάντες βαθμίδα, εἰς θύραν λιθίνην, τὴν μόνην εἰσοδὸν εὐρέως θολωτοῦ ὑπογείου, οὗ οἱ μεγάλοι λίθοι ἐστάλαζον νίτρον ἀπολιθούμενον πρὶν ἢ αἱ σπαγόνες αὐτοῦ ἐγγίσωσι τὴν γῆν· τῶν λαμπάδων ἡ λάμψις ἐθλάτο παραδόξως ἐπὶ τῶν ὑγρῶν ταίχων· εἰς τὸ φῶς δ' αὐτῶν ἐφάνη μέγας λιθινὸς σαρκοφάγος, ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης κείμενος καὶ φέρων τὴν ἀπλὴν ταύτην ἐπιγραφὴν· *Carolus Magnus obest 814*, (Κάρολος ὁ μέγας, ἀπέθανε 814)· οὐδὲν δ' ἄλλο ὑπῆρχεν ἐν τῇ αἰθούσῃ.

Σκεπτικὸς ἐστάθη ἐπὶ μικρὸν ὁ Ναπολέων πρὸ τῆς λιθίνης κλίνης τοῦ ἀρχηγῶ τῆς καρλοβιγγίου γενεᾶς, εἶτα δὲ ἐνευσε πρὸς τοὺς ὑπαξιωματικούς, οἵτινες διὰ μοχλῶν ὕψωσαν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ τὸ βαρὺ πομα τοῦ σαρκοφάγου, καὶ τὰ λείψανα τοῦ μεγάλου Καρόλου ἐφάνησαν γυμνά εἰς τοὺς θεατὰς.

Ὅστ' ἰδοὺ τὸ μόνον λείψανον ἐκείνου ὅστις εἶχε σαλεύσῃ τὰ θεμέλια τῆς γῆς. Ποῦ καὶ ποῦ κόνις ἐρυθρὰ ἐδείκνυνε ὅτι ἡ γλαυκὴ, ὁ αὐτοκρατορικός οὗτος μανδύας, ὅστις ἐχρημάτισε καὶ πορφύρα τῶν Καισάρων, εἶχε χρησιμεύσει ἀντὶ σκεδάσεως εἰς τὸν υἱὸν Πιπίνου τοῦ βραχέως. Τὸ δὲ διάδημα, τὸ σκήπτρον, οἱ πταρμιστῆρες καὶ ὁ αὐτοκρατορικός δακτύλιος, εἰ καὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ παχείας σκωρίδας, εἶχον ὅμως μένει ἀδολογητοί, καὶ ἐκείντο παρὰ τὰ ἐκρηθρωμένα ἐκείνα ὅστ' ὥστε καθιερούντα αὐτά. Τὸ κολοσσιαῖον ἀνάστημα τοῦ νικητοῦ τοῦ Βιτικίνδου κατεδείκνυτο καθαρῶς ὑπὸ τοῦ μήκους τῶν ὀστέων, καὶ τὸ μέγεθος τῆς κερυτλῆς του ἦν ἀνάλογον πρὸς τὰς ιδέας αἱ ἐνέκλειπεν.

Ὁ Ναπολέων ἐκυψεν ἐπὶ τῶν ἐνδοξῶν ἐκείνων λειψάνων, καὶ ἤγγισεν εὐσεβῶς μετὰ τὰ χεῖλη του τὸ ξηρὸν ἐκεῖνο μέτωπον, εἶτα δὲ ἀνυψῶν βραδέως τὴν κεφαλὴν εἶπε μετὰ τόνον φωνῆς ἀπερίγραπτον·

— Ἰδοὺ ὁ ἀρχὴς ἀπάσης τῆς γῆς·

— Μεγαλειότατε, εἶπε τότε ὁ πρεσβύτερος, ἡ Μεγαλειότης σας δὲν ἀγνοεῖ ὅτι ὁ μέγας Κάρολος συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἁγίων. Συγχωρήσατέ μοι, ἀφοῦ μοι ἐδόθη εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφθῶ τὰ ἱερά του λείψανα, νὰ ἀπευθύνω ἐδῶ τὰς προσευχάς μου πρὸς ἐκεῖνον ὃν ὁ Θεὸς ἐθίκεν, ἐπὶ μὲν τῆς γῆς μετὰ τῶν μεγαλειτέρων μοναρχῶν, ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ μετὰ τῶν ἁγίων του. — Προσευχήνχτε, Κύριε ἐφημέριε, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, καὶ πρὸ πάντων προσευχήνχτε διὰ τὴν Γαλλίαν, ἧς τὸ μεγαλεῖον ἐθεμελίωσεν ὁ μέγας Κάρολος.

Τότε ἐγονάτισεν ὁ ἱερεὺς καὶ προσευχήθη μεγαλοφώνως. Καὶ ὁ μὲν Ναπολέων, τὴν κεφαλὴν κεκλιμένην ἔχων, τοὺς βραχίονας ἐσταυρωμένους ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ τὰ βλέμματα προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ νεκροκραδῶντος, ἵστατο ὀλίγα βήματα ὀπίσω, ὁ δὲ αὐτάρχης καὶ οἱ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἐφαίνοντο λίαν συγκεκινημένοι ἕνεκα τῆς σοβαρᾶς ταύτης σκηνῆς. Ἀμα δ' ἐτελείωσε τὴν προσευχήν του ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ Ναπολέων ἐνευσε πρὸς

τοὺς ἀξιωματικούς· αὐτοὶ δὲ μετὰ τὴν αὐτὴν ἐπιδοξιοτήτα ἐθίκαν πάλιν τὸ πόμα ἐπὶ τοῦ τάφου.

— Ὁ Μέγας Κάρολος θὰ ἀφίκηται ἐντὸς ὀλίγου τὴν κατοικίαν ταύτην τὴν τόσον ἀναξίαν τῆς φήμης του, εἶπε τότε ὁ Ναπολέων πρὸς τὸν ἐφημέριον. Θὰ τῷ ἀνεγείρω μαυσόλειον, τὸ ὅποιον διὰ τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς του θὰ δύναται νὰ δώσῃ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ιδέαν τοῦ μεγαλείου τοῦ μονάρχου ἐκείνου.

— Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς, ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε' ἐξέφρασε, λέγεται, κατὰ τὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο ἐπίσκεψίν του τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, καὶ ἐν τούτοις μένει αὐτὸ εἰσέτι εἰς τὴν θέσιν του.

— Ὁ Κάρολος Ε' δὲν ἦτον Γάλλος, ἀπήντησεν ἐντόνως ὁ Ναπολέων, καὶ τιμῶν τὴν μνήμην τοῦ Μεγάλου Καρόλου ὑπέκρινε πολὺ μᾶλλον εἰς τὴν ἰδίαν ὑπερηφάνειαν ἢ εἰς τὸ καθῆκον· διότι εἶπετε μοι, αἰδεσιμώτατε, ποῖα σχέσις μετὰ τῶν νικητῶν τῶν Σαξόνων, τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Ἰσπανῶν καὶ τῶν Λομβαρδῶν, καὶ τοῦ δειλοῦ μονάρχου ὅστις δὲν ὠφελήθη οὐδὲ ἀπὸ τῆς νίκης του οὐδὲ ἀπὸ τῆς πολιτικῆς του ὅπως ἀρξῇ τῆς Εὐρώπης; Ὁ ἐφημέριος τοῦ Ἁγίου Ιούστου, ὁ ἄνθρωπος ὁ μόνον ἔχων προσωπικὴν ἀξίαν τὴν ἀνικανότητα τῶν ἄλλων μοναρχῶν, ἦτο ἴσως καλὸς διπλωμάτης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀξίος νὰ ἐκτιμᾷται τὸν Μέγαν Κάρολον· ἄλλως ἀρκούντως ἐδείξε τὸ ψευδὲς τοῦ μεγαλείου του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἐλθὼν νὰ κατεικήσῃ μετὰ τῶν μοναρχῶν.

— Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἐφημέριος, καὶ ὁ Καζιμίρ, βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, ἀπεσφύρη εἰς Παρισίους εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Γερμανοῦ, καὶ ἐγένετο μάλιστα καὶ ἱερεὺς αὐτῆς· ὁ ἡγεμὼν ὅμως ἐκεῖνος δὲν ἦτο ἄμοιρος οὐδὲ μεγαλείου οὐδὲ πολιτικῆς ἱκανότητος.

— Συμφωνῶ, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς δὲν πρέπει ν' ἀποθηνήσκῃ παρὰ εἰς τὸν θρόνον του ἢ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

— Οἴμοι! ἀπήντησε στεναζὼν ὁ ἐφημέριος, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πάντοτε ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ τὸ τέλος του· μονάρχης ἢ ἰδιώτης ὑπόκειται εἰς τὴν θέαν βούλησιν, καὶ εὐτυχῆς ὁ δυνάμενος ὅταν θέτῃ τὸν πόδα εἰς τὴν οὐδὸν τοῦ τάφου νὰ εἶπῃ· «ἐπραξα ὅ,τι ὤφειλον νὰ πράξω.»

Αἱ λέξεις αὗται προσεφθεῖσαι μετ' εὐαγγελικῆς γαλήνης, ἐφάνησαν καταστήσασθαι σκεπτικὸν τὸν αὐτοκράτορα, ὅστις προσόλεψεν μετ' ἀγαθότητος τὸν ἐφημέριον ἀπήντησε·

— Ἐχετε δίκαιον, αἰδεσιμώτατε, ἀλλ' ἐπιμένω εἰς ὅ,τι εἶπον περὶ τοῦ μνημείου τοῦ μεγάλου Καρόλου. Ἐλπίζω, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Ἱεῖστου νὰ γίνω ἄρκετὰ ἰσχυρὸς διὰ ν' ἀποδώσω ἀργὰ μὲν ἀλλὰ μεγαλοπρεπῶς τὸ ὀφειλόμενον τρόπαιον εἰς τὴν μεγαλειότερον βασιλείαν τοῦ ἔθνους μας.

— Γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, Μεγαλειότατε, ἀπήντησεν ὁ ἱερεὺς ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ· εὐχαριστοῦμαι ἐκ καρδίας ὥστε ἡ Υ. Μ. ἡτις ἀπέκτησεν ἤδη

τὴν εἰς τὰ ὄπλα δόξαν τοῦ μεγάλου Καρόλου, νὰ ἀπολαύσῃ ὅσον καὶ αὐτὸς τῶν εὐλογιῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τῆς ἀφάρτου εὐτυχίας ἣν φέρουσιν αἱ μεγάλαι πράξεις αἱ γινόμεναι χάριν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας.

Οὕτω συνομιλοῦντες ἀνῆλθον πάλιν τὴν σκολιὰν κλίμακα τοῦ νεκρικοῦ ὑπογείου· ὅτε δ' ἐπρόκειτο ν' ἀποχωρήσῃ ὁ Ναπολέων, ἀποταθεὶς πρὸς τὸν ἐφημέριον ὃν εἶχεν ἐκτιμήσει εἰς τὰς ὀλίγας ἐκεῖ-  
ας στιγμὰς·

— Χαίρετε, Πανιερώτατε δέσποτα, τῷ εἶπεν, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἐπανίδωμεν ἀλλήλους.

Εἰς ταῦτα δὲ νομίσας ὁ καλὸς ἱερεὺς ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε σφάλει ὡς πρὸς τὸν τίτλον, τῷ ἀπήντησε μετὰ μετριοφροσύνης·

— Μαγαλειότατε, δὲν εἶμαι παρὰ ἀπλοῦς ἐφημέριος τῆς ἐνορίας τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην ὑπαγομένης, καὶ δὲν ἔχω τὴν τιμὴν νὰ εἶμαι δεσπότης.

— Ἠξέωρ' τί λέγω, Πανιερώτατε, ἀπήντησεν ὁ Ναπολέων, ἐπαναλαβὼν τὴν λέξιν.

Ὀλίγον δ' ἀφοῦ ὁ Ναπολέων ἀπῆλθε τοῦ Ἀκουισγράνου, ὁ πτωχὸς ἐφημέριος ἐξεπλήχθη σφόδρα, λαβὼν τὸν διορισμὸν τοῦ εἰς τὴν ἐπισκοπικὴν καθέδραν τῆς ἐπαρχίας ἐκεῖνης, χηρεύσασαν πρὸ μικροῦ ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ ἀρχιερέως Ἀντωνίου Βερδελέτου. Ὅτε δὲ μετὰ τινα καιρὸν ὁ νέος ἐπίσκοπος μετέβη εἰς Παρίσιους ὅπως εὐχαριστήσῃ τὸν αὐτοκράτορα καὶ ὀρκισθῇ ἐνώπιον αὐτοῦ, ὁ Ναπολέων τὸν παρουσίασε τῇ Ἰωσηφίνῃ λέγων·

— Κυρία, ἰδοὺ εἰς ἐκκλησιαστικὸς ὅστις μ' εὐχαρίστησε σφόδρα κατὰ τὴν εἰς τὸ μνημεῖον τοῦ Μεγάλου Καρόλου ἐπίσκεψίν μου. Τὸν προσεχείρισα ἐπίσκοπον, καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ χρηματίσῃ ἐν τῶν στηριγμάτων τῆς ἐκκλησίας. Ἐξακολουθήσατε, Πανιερώτατε, νὰ προσεύχησθε ἐπὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου σας, καὶ ἀποτείνετε τὰς εὐχὰς σας συνεχῶς εἰς τὸν Μέγαν Κάρολον, ὅστις ὑπῆρξεν εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς καλῶν αἵτιος.

Ἀλλ' ἃς ἐπανέλθωμεν εἰς Ἀκουισγράνον.

Ἐξελθὼν τοῦ ὑπογείου ὁ Ναπολέων εὗρε συνηθροισμένον καὶ περιμένοντα αὐτὸν ἐντὸς τοῦ νάρθηκος ἅπαντα τὸν δημοτικὸν σύλλογον, οὗ ὁ πρόεδρος τῷ προέτεινε νὰ ἴδῃ τὸν θησαυρὸν τῆς μητροπόλεως, ὅπερ ἐδέχθη ὁ αὐτοκράτωρ. Τότε ὁ δημοτικὸς σύλλογος τὸν ὠδήγησεν ἐν παρατάξει ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐκεῖ τῷ ἐδείξαν τὰ καλούμενα *Μεγάλα ἀγία λείψανα*, ἐκείνα δ' ἔστειλεν ἡ αὐτοκράτειρα Εἰρήνη δῶρον πρὸς τὸν Μέγαν Κάρολον. Ἦσαν δὲ τὰ λείψανα ταῦτα ἐναποτεθειμένα εἰς σιδηροῦν κιβώτιον, ἐνωκοδομημένον ἐντὸς τοῦ ταίχου, καὶ μὴ ἀνοιγόμενον εἰμὴ ἅπαξ ἐντὸς ἐπτὰ ἐτῶν, ὅπως δειχθῶσι τὰ ἐν αὐτῷ ἱερὰ λείψανα εἰς τὸ πλῆθος. Ἀμα δὲ ὡς τὰ ἐπανεβέτον εἰς τὸ κιβώτιον ἐκτιζὼν τὴν θύραν, ἥτις ἔμεναν ἄγνωστος δι' ἑτέρα ἐπτὰ ἔτη. Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην εἰ καὶ δὲν εἶχον παρελθεῖ οἱ ἐπτὰ ἔνιαυτοί, ἡ θύρα ἐκρημνίσθη ἐν βίπῃ ὀφθαλμοῦ, καὶ ἀφῆκε γυμνοῦς τοὺς θησαυροὺς

οὓς ἐνέκλειε. Σὺν τοῖς ἄλλοις ἐπέσυρε πρὸ πάντων τὴν προσοχὴν τοῦ μονάρχου μικρὸν ἀργυροῦν ἐπίχρυσον κιβώτιον· ἡ δὲ περιέργειά του ἐδιπλασιάσθη ὅτε ὁ πρόεδρος, ὅστις τῷ ἐπεδείκνυε πάντα τὰ ἀντικείμενα, τῷ εἶπεν ὅτι αἱ ἀρχαιοτάται παραδόσεις ὑπέσχοντο μεγάλας εὐτυχίας εἰς τὸν δυνηθησόμενον ν' ἀνοίξῃ τὸ κιβώτιον ἐκεῖνο, καὶ ὅτι οὐδεὶς, οὔτε αὐτὸς ὁ πέμπτος Κάρολος κατὰ τὴν εἰς Ἀκουισγράνον ἐπίσκεψίν του δὲν τὸ εἶχε κατορθώσει. Ὁ Ναπολέων ἔλαβε τότε τὸ κιβώτιον, ὅπερ ἀνεώχθη σχεδὸν ἀμέσως ὡς ἐκ θαύματος· καὶ ἐξῶθεν μὲν οὐδὲν ἔχνος κλειθροῦ ἐφαίνετο, ἴσως δὲ μυστικὸν τι ἐλαττήριον ἐπέσθη ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὅπως δὴποτε ἡ περίστασις αὕτη εὖν ἐξέπληξε σφόδρα, καὶ ἐμειδίσατο μὲν ἡρέμα, ἀλλ' οὔτε λέξιν προέφερε, διὰ νὰ δειξῇ βεβαίως ὅτι οὐδεμίαν ἀπέδιδεν εἰς τοῦτο σημασίαν. Ἄλλως ἡ περιέργειά του μετρίως ἱκανοποιήθη, διότι δὲν εὗρεν ἐν τῷ κιβωτίῳ παρὰ μικρὸν τεμάχιον ὑράτματος καὶ ὀλίγην κόκκιν.

Πολλάκις ὁ Ναπολέων ὠμίλησε περὶ τῆς ἐπισκέψεώς του εἰς τὸν τάφον τοῦ Μεγάλου Καρόλου κατὰ τὴν εἰς Ἀκουισγράνον διατριβὴν του, καὶ περὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ τοῦ ν' ἀνεγείρῃ μεγαλοπρεπὲς μνημεῖον εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῆς δευτέρας γενεᾶς· αἱ μέμνηται ὅμως καὶ οἱ πόλεμοι τῆς βασιλείας του δὲν τὸν ἀφῆκαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο σχέδιον. Ἀλλὰ πλήρης τοῦ πνεύματος τοῦ Μεγάλου Καρόλου, ἂν δὲν ἀνήγειρε λαμπρὸν μνησώλειον εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τοῦ ὀγδόου αἰῶνος, ἀνεξωσγόνησεν ὅμως διὰ τῆς δόξης τῶν ὄπλων του, διὰ τῶν νόμων του, καὶ διὰ τῶν ἐμψυχώσεων ἃς ἔδωκεν εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὸ ἐμπόριον, εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ εἰς τὴν γεωργίαν, τὰ θαύματα, ὧν τὸ μεγαλοπρεπὲς θέαμα εἶχε χορηγήσει ὁ υἱὸς Πιπίνου τοῦ βραχέως εἰς τὴν τότε Εὐρώπην.

K. P. P.

(Ἔπεται τὸ τέλος.)

## ΚΑΡΟΛΟΣ ΛΕΝΟΡΜΑΝ.

—οοο—

Ἐκ τῶν διαφόρων διατριβῶν ἃς ἔχομεν ὑπ' ὄφιν περὶ τοῦ αἰοδύμου φιλέλλητος Καρόλου Λενορμάν, ἐκλέξαντες δημοσιεύομεν τὴν τοῦ σοφοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Κ. Βιτέ, ὡς ἐκτιμῶσαν τὸν ἄνδρα καὶ συγκεφαλαιούσαν τοὺς διανοητικοὺς αὐτοῦ ἀγῶνας εὐδοκιμώτερον τῶν ἄλλων. Ὁ Κάρολος Λενορμάν εἶχεν ἐνστερνισθῇ ὡς δευτέραν πατρίδα τὴν Ἑλλάδα, αὕτη δὲ χαίρουσα υἱοθέτησεν αὐτόν, καὶ τὴν φιλοστοργίαν αὐτῆς διακονίζει διὰ μνημείου ἐκ λίθου Πεντελησίου. Ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, οὓς ἐθέλη-  
ξεν ἄλλοτε ἡ ἐπαγωγὸς αὐτοῦ διδασκαλία, οἱ